

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

NORRBOTTENS LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för Åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.



STOCKHOLM, 1856.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

KONGL. BOKTRYCKARE.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Norrbottens Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna Femårs-berättelse för Åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

NORRBOTTENS LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för Åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.



STOCKHOLM, 1856.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

KONGL. BOKTRYCKARE.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Länets Allmänna beskaflenhet.....	3.
Invånare.....	7.
Näringar.....	9.
a) Jordbruk.....	9.
b) Boskapsskötsel.....	10.
c) Skogarne.....	10.
d) Bergverk.....	12.
e) Fabriker och öfriga näringar.....	12.
Sågverk.....	12.
Skeppsbyggeri.....	13.
Binäringar.....	13.
Salpeter-tillverkningen.....	13.
Handel.....	13.
Sparbank.....	13.
Politisk Författning.....	13.
Kammarverk.....	13.
Statsbidrag.....	16.
Städer.....	18.
Piteå.....	18.
Luleå.....	18.
Haparanda.....	18.

Tabellbilaga

Tabell för Landet inom Norrbottens Län

Tabell för Städerna inom Norrbottens Län

**Underdånig Berättelse om tillståndet i Statistiskt och
Ekonomiskt hänseende inom Norrbottens Län för
åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.**

Norrbottens Län utbreder sig i vester och norr från Bottniska vikens norra ända till den fjellrygg, som skiljer Sverige från Norrige, emellan 65,5 och 69,5 nordlig latitud samt 33 och 41° 46' longitud öster om Ferrö. Det gränsar i söder till Westerbottens Län, i vester och norr till Norrige samt i öster till Ryska Riket och Bottniska viken. Dess längd efter hafskusten utgör 24 mil och efter vestra gränsen eller fjellryggen omkring 40 mil. Bredden emellan hafskusten och fjellryggen är 28 à 36 mil och hela Länet innefattar en areal af 937,25 kvadratmil, deraf kustlandet utgör 232,95 kvadratmil och Lappmarkerne 704,30 kvadratmil. Länet är sålunda till vidden 139 kvadratmil större än landskapen Skåne, Halland, Blekinge, Bohuslän, Dahlsland, Öster- och Westergöthland, Småland, Öland och Gottland tillsammans.

Westra fjellryggen kan anses såsom grunden för Länets ytbildning, för dess berg och flodsystem. Ifrån Sveriges nordligaste gräns vid sjön Kilpisjaur, Muonioflodens källa, stryker denna bergsrygg först åt söder och böjer sig sedan åt vester längs norra stranden af Torneå träsk genom fjellen Tidnovera, Hjerta och Polno till Stora Keuri, samt vidare åt söder öfver de malmrika Schangli och Allekajsi fjellen till Ifvarsten, der Torneå Lappmark slutar. Förbi Luleå Lappmark fortgår fjellryggen i sydvestlig riktning och under ständig höjning öfver fjellen Marfos, Ridotjock, Lätuarwardo, Tjorro, Gautilis, Tulpajakna, Ojmajallojökna till Sulitjelma, den högsta spetsen i Svenska Fjellryggen. Ifrån Sulitjelma sänker den sig i sydvestlig riktning och utgör gräns för Piteå Lappmarker öfver Fjellen Lajro, Rivastjock, Wikistjock och Nasa-fjell till Umeå Lappmarks och Westerbottens Läns gräns.

Fjellryggen, som åt nordvest i tvärsluttande branter stupar ned emot Atlantiska Oceanen, sänker sig deremot långsamt åt nordost mot Bottniska viken och utsänder åt samma håll flere mindre bergskedjor, som gå långt ned i Lappmarkerne och ibland uppstiga till ansenlig höjd, såsom Wallifjellen

i Qvickjock m. fl., men som sedermera långt innan de uppnått kusten af Bottniska viken förlora sig i smärre enstaka berg, kullar, landthöjder och skogstrakter. Öfre delen af kustlandet närmast lappmarksgränsen är visserligen ganska bergig, men de derstädes förekommande bergen utgöra ej längre några sammanhängande kedjor. Närmare kusten af Bottniska viken är landet deremot i allmänhet lågt och jemnt.

Längs efter fjellryggen och ofta högt uppå dess sida finnes en otalig mängd sjöar, flere af betydlig storlek. Dessa afbördä sitt vatten och gifva upphof åt många större floder, hvilka, genom de upp emot fjellen emellan bergskedjor sammanträngda, men ner åt kusten sig mer och mer vidgande floddalarna, utfalla i Bottniska viken. De förnämsta af dessa floder äro Muonio elf, upprunnen från sjön Kilpisjaur, der gränsorne emellan Sverige, Norrige och Ryssland sammanstöta, och som vid Kengis 15 mil från kusten förenar sig med Torneå elf, kommande från det 7 mil långa, 1,400 fot öfver hafvet liggande, Torneå träsk, hvarest dessa förenade floder under det gemensamma namnet *Torneå elf* straxt nedom Haparanda stad utfalla i Bottniska viken. Såsom en egen och märkvärdig omständighet förekommer, att Torneå elf, innan dess förening med Muonio elf, afbördar en betydlig del af sin vattenmassa genom Tarendö elf till Calix elf, för hvilken vattenförlust den likväl snart derefter får ersättning från Lainio elf, som har sitt ursprung emellan Torneå och Muonio elfvarnes floddalar. *Calix elf*, uppkommen af de förenade grenarne Calix elf och Kajtum, den förra nordligare upprinnande ifrån sjön Ladjojaur genom sjöarne Pajtasjaur, Olmosjaur och Kaalasjaur; den sednare åter från källor vid Ifvarsten genom sjön Kajtumjaur. — Efter grenarnes sammanflöde går Calix elf en lång sträcka nästan paralelt med, och på blott 1½ à 2 mils afstånd från Torneå elf och emottager vid Tarendö by der omnämnde elfven af samma namn samt vid Öfver-Calix kyrka Ängesån, en biflod vester om Calix elf, uppkommen af Engeså och Lina elfvarne, som hafva sina källor norr och öster från Gellivare malmberg. Under sitt lopp från Öfver-Calix kyrka bildar Calix elf sjöarne Räckterf och Kamlungeträsk samt utfaller i hafvet ¼ mil från Neder-Calix kyrka. *Råneå elf* upprinner söder om Gellivare och utfaller i hafvet vid Råneå kyrka. *Luleå elf* nedstiger från fjellen i två grenar, den nordligare med namnet Stora Luleå elf från flere sjöar bland fjellen, af hvilka den högst belägna kallas Sarjosjaur, och den sydligare, Lilla Luleå elf, från Kirkivaara, Alkavara och Vallifjellen. Den förra grenen utgör under de första 15 milen en kedja af stora sjöar, gemensamt Stora Luleåvatten kallade, hvilka terrassformigt ligga öfver hvar-

andra och nedstiga i betydliga vattenfall. Ett stycke nedanför den sydligaste sjön, sammanträngd emellan bergmassor, nedstörtar den väldiga vattenmassan i en djup dal och brytes der af en i dess väg liggande klippa. Detta vattenfall, det största i Länet — det utgör omkring 400 fot på en sträcka af $\frac{1}{2}$ mil — kallas Nioumelsaskas eller Harsprånget. Den sydligare grenen bildar emellan Qvickjocks och Jockmocks kyrkor på 12 mils längd likaledes en kedja af flere genom vattenfall sammanbundne sjöar, upptager Silbojock eller Perlelfven och förenar sig 4 mil nedanför Jockmock, vid Porsiedet, med Stora Luleå elf. Efter denna förening framgår elfven, med endast tre forssar af sammanlagdt två mils längd, utan forssar eller starkare strömdrag, de öfriga elfva milen med högst 2 fots sänkning per mil till hafvet nedanför Luleå stad. *Piteå elf* har sina källor vid sjön Pjeskajaur söder om Sulitjelma, flyter genom sjön Tjaggelwas till Wuolojaur, sedan den upphemtat vattnet från en söder derom belägen större sjö Labbojaryna, bildar under hela sitt lopp en mängd större forssar och fall, som göra den mindre användbar för båtfart, och utfaller i hafvet en mil nedanför Piteå stad. *Skellefteå elf*, som upprinner ur källor i trakten af Nasafjell och bildar en lång sträcka af väldiga insjöar inom de till detta Län hörande Arjeplogs och Arvidsjaurs Lappmarker, ingår i Westerbottens Län 9 mil från dess utlopp i hafvet.

Hufvudriktningen af nu nämnda större floder är från nordvest till sydost; dock går nedra delen af Calix elf samt Muonio och Torneåelf i en sträckning mera från norr till söder. Till följd af landets sluttning fortskynda floderne nästan i rät linea ned till hafvet. Flodernas längd uppgifves för Torneå elf till 42 mil, Calix och Luleå elfvar 38 mil, Piteå elf 34 och Skellefteå elf inom Lappmarken till 25 mil. — Utom nu nämnde större sjöar och floder finnes i Länet en otalig mängd större och mindre sjöar och floder, hvilka sednare dels utfalla i de större, dels bilda egna mindre floddalar och afbördä sitt vatten i Bottniska viken.

I flere af de till Länet hörande berg finnes riklig, nästan outtömlig, tillgång på godartad och gifvande jernmalm. Floderne och sjöarne, i allmänhet fiskrika, underlätta transporten af skogsprodukter från Länets fleste skogstrakter. Floddalarne, så väl de större, som de mindre, äro ganska bördiga, hvilket i synnerhet är fallet med Torneå och Calix elfvarnes floddalar. Men andra delar af Länet, särdeles Lappmarkerne, äro uppfyllda med vidsträckta myror och mossar merendels ofvanpå sand och grusbotten, omvexlaude med stora skogbevuxna hedar och backar af stenbunden finare och

gröfre sandjord. Endast vid de större dalsträckningarne förekommer lerjorden i någorlunda vidsträckta och mäktiga lager.

En vidlyftig skärgård till 2 å 3 mils bredd omgifver hela kusten af Länets och utgöres af en otalig mängd öar, holmar och skär af ringa höjd och till största delen skogbevuxna. Flere af de större öarne äro bebodda, men jordmänen är i allmänhet så sandig och mager, att inbyggarna på desse öar måste söka sin utkomst af fisket, hvilket understundom är ganska gifvande.

Enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 27 April 1854 skulle Landshöfdinge-residenset förflyttas från Piteå till Luleå stad och byggnader å en för ändamålet inköpt plats uppföras till bostad åt Landshöfdingen samt till embetsrum åt de vid Landshöfdinge-Embetet anställde embetsmän. Verkställighet häraf har under derefter förflutne år ägt rum och byggnaderne tillika med cellfångelse för Länets äro nu så nära sin fullbordan, att den anbefallda flyttningen kommer att försiggå den 25 innevarande Juni.

I afseende å Länets indelning i administrativt, judicielt och ecklesiastikt hänseende hafva andra förändringar icke ägt rum, än att, sedan Kronofogden P. Forssell erhållit afsked från kronofogdetjensten i Arvidsjaurs och Arjeplogs till detta Län hörande, med flere under Westerbottens Län lydande Lappmarker, förstnämnde Lappmarker, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 10 Februari 1837, blifvit lagda till Luleå fögderi och den under nämnde fögderi förut hörande Jockmocks Lappmark sammanlagts med Calix fögderi samt att, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 21 Juli 1854, förberedande åtgärder blifvit vidtagne för bildande af en särskild kapellförsamling utaf åtskillige till Öfver-Calix, Pajala och Öfver-Torneå socknar hörande, nära intill hvarandra gränsande men aflägsne från nämnde socknars kyrkor belägne byar och hemman, för vinnande af hvilket ändamål Rikets Ständer anslagit dels 3,000 R:dr till kyrkbyggnad och dels 2,000 R:dr banko till inköp af boställe åt kapell-predikanten.

I afseende å Länets kommunikations-anstalter hafva dels omläggning af vägen emellan Rånbyn och Töre, hvartill anslag af allmänna medel till belopp af 8,566 R:dr 32 sk. beviljats, år 1854 blifvit fullbordad, dels väg uppbrutits från Neder-Calix kyrka på östra sidan af Calix elf till Öfver-Morjerfsby, der denna väg sammanträffar med den från Töre gästgifvaregård på vestra sidan af Calix elf till Öfver-Calix kyrka gående och redan fullbordade vägen, dels och anläggning börjats af ny väg emellan Bodens och Bredåkers byar i Öfver-Luleå socken i fortsättning af vägen från Neder-Luleå

kyrka till nämnde Bodens by; varande för desse sistnämnde väganläggningar anslag af allmänna medel beviljade, år 1854 för den förra, till belopp af 7,000 R:dr och år 1855 för den sednare med 5,425 R:dr banko. Derför utan har undersökning ägt rum för anläggning af ny väg emellan Öfver-Torneå och Pajala kyrkor, dervid två särskilda riktningar föreslagits, den ena efter Torneå elfs strand och den andra i sträckning åt gräusen af Öfver-Calix genom de byar och hemman, af hvilka ofvannämnde nya kapell-församling Korpilombolo skall bildas. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har genom Utslag, som vunnit laga kraft, fastställt den sednare af nämnde riktningar, såsom den, i hvilken vägen bör anläggas.

För att bereda ett genare och bekvämare inlopp till Luleå stad och hamn har, med anslag af allmänna medel till belopp af 8,000 R:dr, början blifvit gjord till uppmuddring af det såkallade Tjufholmssundet, men, i anseende till mellankomne oförutsedde hinder, har anstånd med arbetets fullbordande blifvit i näder beviljadt intill den 4 Oktober innevarande år.

Invånare.

Länets befolkning, hvilken, såsom i förra berättelsen omförmäles, består af tre särskilda folkstammar, Svenskar, Finnar och Lappar, utgjorde till antalet vid 1855 års slut:

i Piteå Stad	4,545.
» Luleå Stad	4,350.
» Haparanda Stad	546.
» Luleå Fögderi	23,252.
» Calix Fögderi	13,810.
» Torneå Fögderi	10,970.
» Piteå Lappmarker, Arfvidsjaur och Arjeplog . .	3,100.
» Luleå Lappmarker, Jockmock och Gellivare . .	3,828.
» Torneå Lappmarker, Juckasjerfvi och Enonthekis	2,683.

eller tillsammans 61,084.

Länets hela folkmängd uppgick vid 1846 års slut till 52,430 och vid 1850 års slut till 57,972 personer. Den hade således under de 4 åren 1847 till och med 1850 ökat med 5,542; men visar under de fem påföljande åren endast en ökning af 3,412 personer. Det bör dock anmärkas, att desse uppgifter äro meddelade af Kronofogdar och Magistrater efter mantalsläng-

derne; och då mantalsskrifningarne hafva till egentligt föremål något helt annat än folkräkning, kunna uppgifterne i det afseendet icke vara tillförlitlige. Det är högst sannolikt att folkökningen under den tidrymd, som denna Berättelse omfattar, varit lika stor, om ej större, än under de nästföregående åren. Länets odling har fortskridit, lika mycket nu som förut, flere nybyggen hafva blifvit anlagde, rikligare och jemnare tillgång på arbete, som blifvit bättre betaldt, har ständigt funnits, inga allmänne missväxtår hafva ägt rum och icke några farsoter varit gängse. Således hafva alla de förhållanden, hvilka antagas såsom orsaker till den större folkökningen åren 1847—1850 varit i högre grad gynsamma under de påföljande fem åren och borde derföre hafva ledt till samma verkningar.

Emot befolkningens sedlighet kan i allmänhet ej med skäl göras några anmärkningar. Gröfre brott äro sällsynta. Långa tidsrymder under de förflutna fem åren hafva i Länets samtliga fångelser endast 2, 3 å 4 brottslingar funnits förvarade, och ibland detta ringa antal ändock en och annan, som aftjenat böter för skogsåverkan, bränvinsminutering eller dylika mindre förbrytelser. — Fyllerilasten, hvilken här torde hafva varit mindre allmän än på andra orter i Riket, har i kustlandet aftagit och i Länets nordliga Lappmarker nästan helt och hållet upphört. De religiösa rörelser, som ej mindre i Länets nordliga, än öfrige delar, under sednare åren allt mer och mer utbredd sig, hafva i allmänhet ej urartat till separatism eller uppenbarat sig på ett förargelseväckande sätt. Fastheldre torde dem i icke ringa mån böra tillskrifvas minskningen i brottens antal, men i synnerhet fyllerilastens aftagande. Åtminstone är detta förhållandet i de nordligare Lappmarkerna och i de norra socknarne af Torneå fögderi. Den nya bränvinslagstiftningen, så vidt den noggrant handhafves och tillämpas, skall ock otvifvelaktigt bidraga till fylleriets hämmande.

Folkets ekonomiska ställning har år från år betydligt förbättrats. Fastighetsvärdet har oupphörligt varit i stigande, utskylderne utgå ganska otvunget, utmätnings-auktioner förekomma högst sällan och i några delar af Länet har penninge-tillgången varit så riklig, att svårighet mött för utlåning af medel äfven emot en ganska låg ränta. Detta lyckliga förhållande härleder sig till en del från de höga priserna på trädvaror och tjära samt de skogstillgångar, kronaus och enskildas, som ännu inom Länet finnas; den verksamhet och företagsamhetsanda, som deraf framkallats, och det höga belopp, hvarmed allt arbete blifvit betaldt. Dagsverkspriserne hafva på särskilde ställen

ställen inom Länets uppgått ända till 2 à 2 R:dr 24 sk. riksgälds för karl och klagan ändock understundom försports öfver brist på tillräckligt antal arbetare. I bredd med den tilltagande välmågan går dock bruket af allehanda lyx- och öfverflödsartiklar, hvaribland kaffet intager förnämsta rummet, och det är att befara att, om konjunkturen å skogsprodukter blir mindre förmånlig eller inkomstkällan af skogarne uttorkar, fortgången af välståndet äfven upphör. Allmogen förstår icke eller vill icke, genom att nedlägga de tillgångar, som öferskjuta behofven, på förbättringar af landtbruk, bereda sig en säkrare och varaktigare, om än icke så hastigt åtkommen, vinst. Undantag härifrån finnas visserligen och man har dessa undantag att tacka för de framsteg i landets uppodling, som under sednare åren ägt rum.

a) *Jordbruk.* Under de fem år denna underdåniga berättelse omfattar kan sättet för åkerjordens behandling icke anses hafva undergått någon märkbar förändring. Allmogen besår år från år samma fält på sina hemman med ortens hufvudsäde, kornet, och endast få bland dem inse nyttan af ombyte i säden. Deremot utvidgas mer och mer bruket att upparbeta nyjord och i några år beså den med hafra och korn för att efter ymnig gödning användas till lindor, som derefter i många år bära godt foder. Genom den förmån, som förunnats Länets invånare, att njuta undervisning af Agronomer, hitreste på Statens bekostnad, är ock lusten att medelst ängsvattningar och utdikning uppdrifva höafkastningen ganska mycket stegrad, så att, ehuru den tid, dessa fått vistas i orten, hvarje år varit så knapp, att de derunder icke kunnat betjena allmogen i den mån deras biträde påkallats, ängsvattning och vattenaflednings-företag särdeles i södra delen af Länets tagit ganska god fart. För närvarande äro under arbete med understöd af allmänna medel tvenne utdiknings-företag, det ena af Tuerajervi, Lombolo med flere sjöar inom Öfver-Calix socken, hvartill Eders Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 3 Mars sistlidet är anvisat 5,200 R:dr såsom lån samt 1,300 R:dr såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, och det andra inom Råneå socken, hvartill 604 R:dr äro anslagne såsom lån och 151 R:dr utan återbetalningsskyldighet. Det förra af dessa företag är af den vidsträckta omfattning att afkastningen deraf uppskattats till minst 2,540 skrindor hö, sedan arbetet fulländats, och vinner ännu mera i vigt vid betraktande deraf, att i närheten finnes odisponerad skogsmark till betydlig vidd samt 1,146 tunnland jord, tjenlig till åker. Länets rikedom på sjöar, strömmar samt andre större och mindre vattendrag skall säkert i en ej aflägsen framtid framkalla företag i denna

riktning, de der utan tvifvel komma att lägga grunden till ett åkerbruk och en boskapsskötsel, hvars omfattning blir ganska stor.

Under den 7 December 1850 har ett inom Länets bildadt Hushållnings-Sällskap erhållit Eders Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse å sine stadgar. Sällskapet har dock nödgats inskränka sina åtgärder till ganska få föremål för sin verksamhet, hufvudsakligen af brist på penninge-tillgångar. Men det har dessutom att kämpa med svårigheter, hvilka för Rikets flesta öfriga Län äro okända, och deribland må nämnas, att här icke förekomma större possessioner, der jordbruket skötes på ett sätt, som kunde tjena allmogen till efterdöme, hvarförutan den ryggar tillbaka för förändringar, som afvika från det hittills öfliga.

Med undantag af år 1854, då skörden i allmänhet utföll mycket under medelmåttan, hafva Länets invånare under de öfriga af ifrågavarande år hugnats med skördar, som öfverhufvud varit medelmåttiga. Detta oaktadt anses icke importen af spannmål under sistnämnda år hafva öfverstigit exporten till angränsande Westerbottens Län. Då folkmängden likväl under tiden betydligt tilltagit, läser häraf den slutsats få dragas, att åkerbruket, om ock icke i samma mån som ängsskötseln, är i stigande.

b) *Boskapsskötsel.* Denna står på samma punkt, som i föregående femårsberättelser omförmäles.

Hvad angående c) *Skogarne*, deras tillstånd, behandling och vård blifvit i förra berättelsen omförmäldt kan med ganska få förändringar tillämpas på förhållandet i detta hänseende äfven under de år, som denna berättelse omfattar. Stubböres-afgifter för skogsprodukter, som, på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 14 April 1844, blifvit, efter föregången utsynning, tillätne till afhemtning från kronoskogarne, utgjorde, skillingar och runstycken oberäknade, under de fyra åren 1847—1850 sammanlagdt 6,427 R:dr banko, men uppgingo

År 1851 till	6,048.
» 1852 »	9,643.
» 1853 »	40,261.
» 1854 »	44,706.
» 1855 »	8,098.

eller tillhopa 45,726 R:dr banko.

För återkade, i beslag tagne och försålde skogseffekter, har influtit

År 1851	8,335.
» 1852	3,944.

År 1853	3,204.
» 1854	267.
» 1855	2,737.

eller tillsammans 18,484 Riksdaler banko.

Enligt uppgifter från Tullkamrarne har från Länet till utrikes orter blifvit utfördt:

	Bjelkar och Sparrar stycken.	Plank och Bräder toller.	Tjära tunnor.
Åren 1842—1846.	189,413.	130,374.	78,070.
» 1847—1850.	270,598.	286,570.	91,804.
» 1851—1855.	518,264.	463,619.	166,844.

Desse siffror visa: att fastän hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit sökt och beviljadt tillstånd till afverkning från kronoskogarne vida mer efter 1850, än derförut, befolkningen ändock icke upphört att oloffligen hugga skog och att skogs-afverkningen under sednaste åren drifvits till en höjd, som, vid betraktande af skogarnes förut medtagna tillstånd och öfrige i förra berättelsen upptagne omständigheter, ökar farhågorne för framtida skogsbrist.

Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 20 Juni 1855 har blifvit förordnad, att i Länet skulle anställas en Jägmästare, som skulle blifva Distriktsförvaltare och derjemte förestå ett Revier, två Öfverjägare, hvilka skulle förvalta hvar sitt Revier och sex Skogvaktare. Till följd häraf har Länet blifvit indeladt i tre Revier, *det första*, med Jägmästaren till föreståndare, utgöres af Neder- och Öfver Luleå samt Råneå socknar jemte Jockmocks och Gellivare Lappmarker, *det andra* af Piteå socken och Lappmarker, och *det tredje* af hela Torneå fögderi jemte Öfver- och Neder-Calix socknar af Calix fögderi. Det är att hoppas, att den tillökning i personalen för tillsyn och vård om skogarne, Länet sålunda erhållit, skall medföra goda verkningar och att, sedan jägeribetjeningen hunnit göra sig bekant med förhållandena i orten, en plan för skogshushållning samt skogarnes vård och eftersyn skall kunna uppgöras, som gör det möjligt att få denna för Länets framtid så högst vigtiga angelägenhet på ett ändamålsenligt sätt ordnad.

Uti ett utlåtande, som afgifvits till den af Eders Kongl. Maj: i nåder tillsatta komité för skogsvård och skogslagstiftning, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande närmare uppgifvit hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för sin del anser nödigt för bevarande af skogarne.

d) *Bergverk.* Ehuru skeppningspriserne å denna handterings alster under de sistförflutna åren betydligt höjt sig, torde idkarnes behållning deraf i samma mån icke stigit, enär kostnaderne för dagsverken och öfriga för rörelsens bedrivande erforderlige förnödenheter oupphörligt varit i stigande. Det vill synas som denna Orts bergshandtering icke kan komma till någon betydelse under sådana förhållanden, hvarunder den hittills blifvit bedriven. I anseende till de många hinder, som nu lägga sig i vägen för tillgodogörandet af Luleå och Torneå Lappmarkers rika malmtillgångar, anser man nya kommunikations-anstalter mellan desse och det nedra kustlandet erforderliga. Men ej blott oerhörda kostnader äro dermed förenade — de från södra delen i Riket afvikande naturförhållanden i nämnde orter fordra den största försigtighet och ett noggrant studium, på det icke spekulanters tillgöranden må blifva fruktlösa eller stanna i ett kostbart försök. Under ifrågavarande år hafva tillsammans 54 nya och 227 förut kända mineral-anledningar till inmutning blifvit anmälda samt 446 hviloständ dels ånyo beviljade, dels förlängda. 33,260 Skeppund jernmalm äro under tiden uppbrotne, derfor kostnaderne uppgått till ett medeltal af 12 sk. 5 rst. per Skeppund. Vid de inom Länet varande Torneåfors, Gyljens, Afvafors, Selets och Rosfors masugnar äro tillsammans 29,684 Skeppund tackjern, deruti inbegripne 259 Skeppund gröfre gjutgods, tillverkade. Något särskildt tackjernsgjuteri finnes icke i Länet. Stångjernstillverkningen utgör under ifrågavarande fem år, bråktal oberäknade, 34,698 Skeppund, deraf 24,368 Skeppund blifvit vägförda, 3,147 till manufaktur-verken aflemnats samt 4,182 blifvit i orten använde. De flesta jernverk äro försedde med betydliga dem af kronan upplåtna skogar, som derest de vårdas böra tillförsäkra verken bestånd från detta håll, äfvensom dels köpta hemman dels upplåtna krono- och frälsehemman dertill bidra.

e) *Fabriker och öfriga näringar.*

Sågverk finnas 34 inom Länet, deraf 11 vid anläggningen erhållit privilegium att årligen från kronans skogar hemta visst quantum timmer. De öfriga grunda sin tillverkning på köpetimmer, men ibland dem förekomma dels några, som äfven hemta timmer från i äldre tider till bergverken upplåtta frälsehemman samt dels ock någre, hvilka, i sednare tider anlagde, förvärfvat sig frälse-, skatte- och krono-hemman samt jemväl fått sig åtskillige nybyggen upplåtta. Den quantitet af bräder och plankor, som i denna berättelse tillföre omnämts, är väl till någon del tillkommen genom sågning för hand, men hufvudsakligen tillverkad vid sågverken.

Skeppsbyggeri har under ifrågavarande år så bedrifvits, att 37 större och mindre fartyg, förutom större och mindre båtar samt jakter, blifvit förfärdigade vid varfven. Men denna handtering hade troligen i långt större skala utöfvats, om icke dess utöfning tillbakahållits af de höga prisen å byggnads-materialier och dagsverken.

Binäringar. Dessa hafva under ifrågavarande år bedrifvits på enahanda sätt, som tillförene. *Salpeter-tillverkningen*, bråktal oberäknade, har gifvit 44,372 *L* godkänd salpeter, deraf 11,589 *L* af kronan blifvit inlösta efter ett pris af 5 R:dr 32 sk. och 2,783 *L* under nästlidet år efter 6 R:dr per *L*.

Handel. Denna besörjes nu uteslutande af städernes köpmän, landt-handlande och bruken. De sista årens krig har tillskyndat denna rörelse förmånliga resultat och särdeles kan detta sägas om Haparanda stad, vid hvars redd under sistlidne sommar stundom lågo ända till 70 fartyg dagligen.

År 1851 stiftades en Sparbank för Länet, hvilken den 3 April derpå-följande år trädde i verksamhet. Denna dess verksamhet torde tydligast ådagaläggas genom efterskrifne tabell:

	Sparbankens fond.			Behållning från föregående år.			Af insättarne uttagne medel.			Insatte medel.			Räntor.			Delägarnes behållning.		
1852	123	4	4	—	—	—	104	44	—	5,738	7	—	—	—	—	5,633	11	—
1853	127	23	2	5,633	11	—	965	8	—	8,321	45	—	434	41	—	13,424	41	—
1854	255	2	11	13,424	41	—	3,842	4	—	15,130	10	—	956	16	—	25,669	14	—
1855	463	10	7	25,669	14	—	2,334	28	—	14,792	34	—	1,551	23	—	39,678	43	—

hvilka 39,678 R:dr 43 sk. jemte Bankens fond 463 R:dr 10 sk. 7 rst. eller tillsammans 40,142 R:dr 5 sk. 7 rst. så förvaltats, att deraf emot säkerhet 38,786 R:dr 32 sk. voro utlånte, 4,179 R:dr 4 sk. utestodo i räntor samt 176 R:dr 20 sk. 7 rst., allt banko, funnos vid 1855 års slut i kassan innestående.

Politisk Författning.

Kammarverk. Den bifogade tabellen utvisar hemmantalet af allehanda slags hemman i Länet. Vid jemförelse af denna tabell med den, som åtföljde sedunaste berättelsen för Länet, kommer man till den erfarenhet bland

annat, att frälsehemmanen vunnit en tillväxt af ungefär 14 mantal, uppkommen genom äldre sådane hemmans inträdande i skattskyldighet efter tilländagångne frihetsår. Skattehemmanen åter, som enligt 1850 års berättelse utgjorde något öfver 439 hela mantal, bestego sig vid sislidet års utgång i det närmaste till 451 sådana, och hafva således under ifrågavarande femåriga tiderymd ökat sig med nära 12 mantal, hvaraf större delen blifvit till skatte löst och det öfriga på grund af Kongl. Brefvet den 6 Maj 1847 till skatte omförd utan skattelösens erläggande. Kronohemmanens tillväxt har ock varit betydlig. Vid 1850 års utgång innefattade de, boställena oberräknade, ett hemmantal af något mer än 46 mantal, hvaremot de nu uppgå till närmare 57 mantal och det oaktadt, såsom berördt är, nära tolf mantal af de fordna kronohemmanen blifvit till skatte förvandlade. På det hela har således under de fem sista åren hemmantalet i Länet förökats med 14 mantal frälse och något öfver 22 mantal krono eller tillhoppa 36 mantal, hvilka concentrerade skulle motsvara ett mindre pastorat.

Hägen för nya hemmans upptagande fortfar oförminskad. Under det tidskifte berättelsen omfattar hafva 168 nybyggen blifvit till anläggning beviljade, hvarförutan under samma tid 94 särskilda ansökningar om hemmansanläggningar blifvit öfverlemnade till behandling i sammanhang med sockenafvittrings-beredningarne, och torde man kunna påräkna att de fleste af dessa ansökningar komma att bifallas, hvarigenom således ett ungefärligt antal af 260 särskilda nybyggen, hvardera om minst $\frac{1}{3}$ mantal, kan anses hafva tillkommit. Dock vore det ett misstag, att antaga det alla dessa företag förskrifva sig uteslutande från lusten för verkligt hemmansbruk, ehuru likväl större delen bör uppföras på denna räkning. Erfarenheten har nämligen visat, att, i anseende till den favör brädhandeln under de sednare åren tagit, spekulationen vändt sig till bildande af nya sägverk och den har trots sig af vunna nya hemmansanläggningar kunna påräkna skogstillgång för de förra. Det är således att befara, att då odlingen vid sådane nyhemman ej blir hufvudsak, jordbruket vid dem åtminstone till en början kommer att efterstås. Emedertid utmärker allt, att landets uppodling med stora steg utvidgar sig icke allenast genom nybyggesanläggningar utan äfven genom hemmansklyfningar, hvilka sednare alltid föra med sig vidsträcktare odlingsföretag än fallet varit om lägenheterne förblifvit odelade.

Utom de områden, som sålunda för alla dessa nyhemman erfordras, hafva en mängd särskilda lägenheter till ett antal af 1001 blifvit för odling och begagnande tills vidare upplätne till understöd för redan anlagde ny-

byggen och svagare kronohemman, som ännu ej afvittring och fastställd skattläggning undergått, åt de förra utan ränta intill utgången af deras frihetsår, men åt de sednare mot särskild ränta efter viss tid, alla likväl under vilkor af afträdelse, derest de vid afvittring ej kunna under nybyggena eller hemmanen försvaras.

Den framgång, hvarmed landets uppodling bedrifvits, har dock kostat Statsverket icke obetydligt i direkta bidrag. Såsom odlings-understöd har Staten nämligen tillskjutit 367 tunnor korn och såsom uppfostringshjelp åt nybyggare med flere än fyra barn inom en viss ålder 27 tunnor eller tillböpa 394 tunnor, som i värde efter sednaste medel-markegångspris för Länet gör 3,332 R:dr. Förvandlar man åter efter samma pris grundröntan å ofvaerberörde tillkomne 22 hela hemman, så får man med tillägg af de i röntan ingående kontanta penningarne en årlig inträd af något öfver 823 R:dr, oberäknadt bevillning och onera, och således kan ersättning för Statsverkets spannmåls-förskott påräknas inom vid pass fyra år.

En jemförelse emellan den nu bifogade tabellen och tabellen för år 1850 visar äfven, hvad sågverken beträffar, att deras antal blifvit förökt med elfva. Önskligt skulle dock för skogshushållningen vara, om vidare anläggningar af desse skogödade verk till en tid, eller intilldess denna hushållning kunne blifva närmare reglerad och ordnad, kunde förekommas.

Under de sista fem åren har afvittringen bedrifvits med tio Landtmätare under en Styresman, och ehuru om afvittrings-väsendets fortgång särskilda årliga underdåniga berättelser afgifvits, torde dock här lämpligen böra gifvas ett rum åt en kort redogörelse för denna vigtiga angelägenhet. Redan före den tid denna berättelse omfattar hade Neder-Torneå, Carl Gustafs och Neder-Luleå socknar blifvit slutligen afvittrade och äfven Neder-Calix socken, utom hvad de der befintliga sågskogarne beträffade. Sedermera har dessa skogars afvittrings-beredning ägt rum, hvarjemte alla mätningar och beredningar ute å fältet i Råneå och Öfver-Luleå socknar blifvit fullbordade, så att endast områdenas utbrytning å kartan återstår, men dermed är redan början gjord, och kunna förslagen om dessa 2:ne socknars och berörde sågskogars afvittring snart till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande införväntas. I den vidsträckta Piteå socken äro mätningarne så nära sin fulländning, att allenast en enda Landtmätare der för denna sommar erfordras. Under de sistförflutna fem åren hafva i och för afvittrings-beredningarne blifvit afmätte och afstättade 243,379 tunnland in- och afrosningsjord, hvarjemte 722,648 tunnland blifvit utbrytue och 2,813,444 alnar rålmier upp-

gångne. Kostnaderne för hela detta arbete med löningar och kronans handtlangning hafva uppgått till 54,558 R:dr 4 sk. 11 rst., som per medium för år gör 10,311 R:dr, allt banko, skillingar och runstycken oberäknade.

Statsbidrag. Dessa, som specifikt upptagas i tabellerne, hafva för landsbygden i kustlandet och Lappmarkerne utgjort 162,408 R:dr 10 sk. 9 rst. samt för städerna 24,973 R:dr 10 sk. 2 rst. eller tillsammans 187,381 R:dr 20 sk. 11 rst., och således 29,232 R:dr 40 sk. 9 rst. mera än hvad den sednaste berättelsens tabeller utvisa.

I allmänhet hafva utskylderne, med undantag af sådane, som på inhibition eller handräckning berott, fullständigt utgått inom hvarje redogörelse-års utgång. Men i anseende till fögderiernes vidsträckthet, hvaraf allmogens upppassning vid uppboresstämorna försvåras, hafva dervid gemeuligen uppstått betydliga rester, hvilkas indrifning fogdarne af samma skäl omöjligen medhunnit att personligen åstadkomma, utan varit nödsakade, nu som förr, att anlita Länsmannens biträde för ändamålet.

Ett enda större bränneri finnes i Länet, som under sistlidet år varit i gång under en månads tid och derunder afverkat 9,777 kannor.

Bränvinsbränning med enkel redskap har under ifrågavarande tidskifte blott obetydligt öfvats, och under sistlidet år var ej alls någon sådan panna till begagnande angifven.

Hvad beträffar de onera och besvär, som åtfölja jordbruket, så hafva väl de äldre hemmanen deri vunnit någon lindring genom dessa tyngders fördelning på de nya hemman, som under qvinqvenniet blifvit skattskyldige, men de äro ändock mycket kostsamma, särdeles fattigvården, skjuts- och väghållningen samt ordinarie roteringen. Den sistnämnde omfattar 483 soldatnummer, för hvilkas underhåll skulle erfordras lika många rotemantal, som likväl, efter sednaste Roterings-kommissions hemmans-uppskattning, ännu ej på långt när äro att tillgå. Vid sista rotejemkningen, som afslöts år 1838, indelades till de äldre rotarnes understöd alla då i Länet befintliga ordinarie rotering underkastade, förut icke roterade hemman, med undantag af ungefär fyra hela rotemantal, som till undvikande af större taxeringsbråk öfverblefvo, men ändock uppkom en brist af nära 134 hela rote-taxeringar. Under de 17 år, som sedermera förflutit, hafva väl genom nya hemmans inträdande i skattskyldighet tillkommit 21 nya rotemantal, efter taxerings-komitéernes uppskattning, och den å dessa mantal äfvensom å berörde öfverblefne fyra mantalen belöpande årliga vakans-afgift har visserligen blifvit utdelad till de

de äldre hemmanens understöd i mån af dessas öfverrotering, men i allt fall bestiger sig denna öfverrotering för närvarande till ungefär 109 hela rotemantal, hvilken brist, med beräkning af samma progression i landets uppodling och nya skattskyldige hemmans tillkomst, som under de förflutna sjutton åren ägt rum, ej torde kunna fyllas på mindre tid, än 70 à 80 år. Enligt Länets markegång har kostnaden för en soldats underhåll under de sista fem åren per medium i jemna riksdaler utgjort 46 R:dr, hvilket för de bristande rotemantalen eller öfverroteringen gör en sammanräknad summa af 5,044 R:dr, som väl årligen minskas, men i allt fall till en längre tid belastar jordbruket utöfver dess uppskattade krafter — men något annat medel till undanrödjande af denna olägenhet torde ej kunna påräknas, än det, som af framdeles i skatt ingående nya hemman kan åstadkommas. En ny extra rotering har för Länet blifvit i nåder fastställd under den 13 Juni 1854. Den omfattar blott sex hela rotar, för hvilka extra rotehållarne åtagit sig att vid infallande krig prestera hästar i stället för karlar, hvarom kontrakter och blifvit afslutade.

Sedan år 1850 hafva en mängd fisken, särdeles i Luleå och Torneå fögderier, blifvit till skatte försålde för en sammanräknad skatte-köpeskilling af 40,611 R:dr 5 sk. 4 rst. banko, att i de flesta fall med $\frac{1}{4}$ årligen inbetalas. Ännu återstå väl några fisken oförsålde af dem, som till skatteförsäljning blifvit bestämde, men dessa äro få och af obetydligt värde. Emedlertid har försäljningen af lägenheterne beredt kronan en ej obetydlig inkomst utan att deras räntor i någon väsendtlig mån förminskats, hvarförutan den fördelen för det allmänna vunnits, att fiskena på ett mera ändamålsenligt sätt komma att handhafvas, än under den tid de voro arrenden underkastade.

Sedan sidoposter blifvit inrättade genom alla socknar i Länet upp till Lappmarks-kyrkorne, anlitas numera högst sällan kronobrefbäring, och kronoskjuts har ej oftare förekommit, än vid förefallande möten och fortskaffning af salpetern från uppbördsställena till depôtén, så att besvär af denna beskaffenhet varit ringa och allenast inträffat på sådana tider, då folk och dragare utan någon skada för jordbruket kunnat användas.

Inom samtliga svenska socknarne i Länets kustland, det vill säga i Piteå, Neder-Luleå, Öfver-Luleå, Råneå, Neder-Calix och Öfver-Calix, finnas distriktsmagasiner, som inrättades mot slutet af 1830-talet. Deras spannmåls-tillgångar utgjorde vid sistlidet års utgång vid pass 5000 tumor korn, ett qvantum, som vid inträffande missväxt är godt att kunna i första hand på-

räkna, särdeles om säden, såsom ske bör, ständigt genom utbyte eller utlåning hålles fröbar, hvilket man ej har skäl att betvifla.

Några år före ifrågavarande lustrum etablerades för landsbygden i Länet ett särskildt brandstodsbolag, för hvilket nädigt Reglemente fastställdes den 13 April 1847. Värdet af den deri försäkrade egendom uppgick vid sistlidet års slut till 604,923 R:dr och af den lösa, som är inskränkt till kreatur, spanmål och foder, till 107,947 R:dr eller tillhoppa 709,840 R:dr banko.

Städer.

I afseende på de inom Länet varande städerna *Piteå, Luleå* och *Haparanda* är icke vidare att anmärka, som skiljer sig från hvad föregående berättelser derom innehålla, än att, såsom tillförene i denna berättelse är vidrördt, Landshöfdinge-sätet blifver till *Luleå* härifrån flyttadt i denne månad samt att städernes näringar fortgått såsom tillförene, med någon lifligare rörelse i landet, till följe af sednaste årens politiska händelser.

Piteå Landskansli den 6 Juni 1856.

K. ÅKERHJELM.

Fr. Halleen.

A. M. Ewén.

TABELL för Städerne inom Norrbottens Län.

	Hus och Tomter, Verk och Inrättningar.	Jord.					Utsäde af				Medelafkastning, sedan utsädet är afdraget.				Underhållna Kreatur.						Uppskattadt Värde.				S t a t s ————— B i d r a g.																																										
		St.	Åker.		Skogs och Betesmark.	Summa Tunmland.	Hemmland.	Råg.	Korn.	Hälsa.	Potates.	Råg.	Korn.	Hälsa.	Potates.	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Gefter.	Hus och Tomter.	Jord.	Bruk, Manufakturier, Verk och Inrättningar.	Summa värde.	Bevilling.			Ständiga Räntor.						Brännvins-afgift.	Kostnad för rotering.	Kostnad för Städernas Styrelse.	Klereciets underhåll.				Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Diverse onera.	Summa Stats-Bidrag.																				
			Efter 1855 års Bevillnings-Förordning.																								Ordinarie ränta.	Krono Tionde.	Mantals-penningar.	Tionde och räntor af Bruk, Verk och Inrättningar.	Summa.	Pastorers.	Communi-strars.	Kyrkobe-tyjenings.	Summa.				R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.					R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	R:dr s. r.	
			Efter 1 Art.	Efter 2 Art.																																																															Summa.
Piteå Stad.																																																																			
Hus och Tomter	170																																																																		
Jord		130	820	1,382	2,332	3		4	95	20	60	40	475	80	360	40	2	240	12	20	24	47	110,280	107,980		110,280																																									
Summa	170	130	820	1,382	2,332	3	4	95	20	60	40	475	80	360	40	2	240	12	20	24	47	110,280	107,980		110,280																																										
Luleå Stad.																																																																			
Hus och Tomter	268																																																																		
Jord		160	1,154	3,316	4,630		7	180	7½	112	84	900	30	896	55	4	292	6	29	10	31	118,075½	80,546	26,926½	144,002	80,546																																									
Summa	268	160	1,154	3,316	4,630		7	180	7½	112	84	900	30	896	55	4	292	6	29	10	31	118,075½	80,546	26,926½	144,002	80,546																																									
Haparanda Stad.																																																																			
Hus och Tomter	74																																																																		
Hapaniemi donerade hemman								10		15		50		150	40		89	7	36	7	5	34,385	1,000	3,000		35,385	3,000																																								
Summa	74							10		15		50		150	40		89	7	36	7	5	34,385	1,000	3,000		35,385	3,000																																								
Summa Summarum	512	290	1,974	4,698	6,962	3½	11	285	27½	187	124	1,425	110	1,406	135	6	621	25	85	41	83	262,740½	192,526	26,926½	482,194																																										

Norrbottens Läns Landskontor i Piteå den 6 Juni 1856.

Fr. Halleen.